

ORJİNAL MAKALE / ORIGINAL ARTICLE

Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi / BAUN Sağ Bil Derg
Balıkesir Health Sciences Journal / BAUN Health Sci J
ISSN: 2146-9601- e ISSN: 2147-2238
Doi: <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.952796>

Yaşlıların Bakımında Erkek Bakıcılar: Kocalar, Oğullar

Aslı Gözde AKIŞ ¹

¹ Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya

Geliş Tarihi / Received: 15.06.2021, **Kabul Tarihi / Accepted:** 26.08.2021

Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Aralık 2020 tarihinde kabul edilen Aslı Gözde Akış'ın tamamladığı "Yaşlısına Bakım Veren Yaşlılar: Antalya Örneği" adlı doktora çalışmasından türetilmiştir.

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı yaşlı bakımında erkek bakıcıların bakım sürecindeki deneyimlerini ortaya çıkarmaktır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma nitel kesitsel tipte olup, Mayıs 2017- Mayıs 2019 tarihleri arasında yaşlı bakımı veren aile üyesi erkeklerle yapılmıştır. Araştırma kapsamında yaşları 65 ile 83 arasında değişen yedi aile üyesi erkek bakıcı ile görüşülmüştür. Katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve elde edilen veriler tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırmada erkek bakıcıların kendilerini bir bakıcı olarak tanımlamak yerine bakım verdikleri kişinin oğlu veya eşi olarak tanımlamayı tercih ettikleri ve bakıma bir görev olarak yaklaştıkları görülmüştür. Bakıcı erkekler bakım vermenin karmaşık görevlerini kendileri için zorlayıcı bulsa da yapılan görevleri çok az bir yardımla yerine getirmeye çalıştıkları bulgularına ulaşmışlardır.

Sonuç: Araştırmada oğulların bakımı kardeşler arasında paylaştığı, kocaların ise kendi çocuklarından destek aldığı; bakım sürecinde erkeklerin en çok bakım alıcılarının beden temizliği ve gıda yönetimi gibi görevlerde zorlandığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı Bakımı, Erkek Bakıcılar, Feminist Gerontoloji, Yaşam Seyri Yaklaşımı.

Male Caregivers of Older Individuals: Husbands, Sons

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to reveal the experiences of male caregivers in the care process in elderly care.

Materials and Methods: The research was cross-sectional and qualitative and was conducted between May 2017 and May 2019 with male family members who care for the elderly. Within the scope of the research, seven male caregivers aged between 65 and 83 were interviewed. Face-to-face interviews were conducted using a semi-structured interview form and the data obtained were analyzed through thematic analysis.

Results: It was presented in the research those male caregivers give preference to be defined as the son or spouse of the person they care for instead of a caregiver and that they view the caregiving as a duty. Although male caregivers find the complex tasks of caregiving challenging for themselves, it was detected that they try to fulfill their duties with little help.

Conclusion: Sons shared the care among siblings, while husbands received support from their own children; In the care process, it has been revealed that men have the most difficulty in tasks such as body cleaning and food management of care recipients.

Keywords: Elderly Care, Male Caregivers, Feminist Gerontology, Life Course Perspective.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Aslı Gözde AKIŞ, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, Türkiye
E-mail: asligzd@hotmail.com

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Akış, AG. (2021). Yaşlıların Bakımında Erkek Bakıcılar: Kocalar, Oğullar. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2),105-116. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.952796>

©Copyright 2021 by the Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi.

BAUN Sağ Bil Derg 2021 OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

Yaşlı nüfusun hızlı bir şekilde artması bakım alanına olan gereksinimi bireysel ve toplumsal açıdan arttırmıştır. Yaşlıların bakıcıları olarak aile üyelerinin sağladığı bakım hem politikada hem de toplumsal düzeyde ele alınan önemli bir araştırma alanıdır (Agree ve Glaser, 2009). Bakım alanında kadınların baskın konumu devam etmekle birlikte toplumsal değişimler erkeklerin yaşlıların bakımını öncekinden daha sık üstlenmelerine yol açmıştır (Lopez-Anuarbe ve Kohli, 2019). Buna rağmen, çoğu araştırma bu eğilimi dikkate almamakta ve kadın bakıcılara yönelik geleneksel odağını sürdürmeye devam etmektedir (Con, 2013; Kırışık ve Korkmaz Yaylagül, 2020).

1980'lerin ve 90'ların aile yapıları, ekonomik refah ve değişen istihdam koşullarının yanı sıra sağlık hizmetlerindeki hızlı değişimlerden etkilenmiştir. Bu değişimler araştırmacıların ve politikanın engelli ve yaşlıların bakıcılarıyla ilgili sorunları daha sık gündeme almasını sağlamıştır. Aile yapılarının çeşitlenmesi büyük ölçüde artan yaşam beklentisi, boşanma ve yeniden evlenme ve azalan doğurganlık oranları ile ilgilidir (Zeybekoğlu Dündar, 2018). İstihdam koşullarının kadınların lehine gelişmesi ve daha fazla kadının iş yaşamına katılması aile içinde bakıma muhtaç kişilerin bakım sorumluluklarını üstlenen kadınlar için baskı unsuru olmuştur ancak bu değişimlere rağmen kadınların yaşlı akrabalarına bakma konusundaki beklentiler hala devam etmektedir. Hooyman ve Gonyea (1995), 1960'larda ve 70'lerde feministlerin, aile üyelerinin fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamada bakıcıları olarak kadınların "doğal" rolüne ilişkin toplumsal inançlara karşı çıkmaya başladıklarını belirtmiş, "annelik" ve "babalık" tanımlarının biyolojik olarak belirlenmediğini ve öncelikle sosyal olarak inşa edildiğini savunarak kadınların dezavantajlı konumuna yol açan şeyin ev içinde ve ev dışında gerçekleşen cinsiyet ayrımı olduğunu öne sürmüşlerdir. Feministler, kadınların bakım rollerine ilişkin analizlerini, bağımlı yetişkin üyelere verilen desteği de içerecek şekilde genişletmeye ve bunu bir kadın sorunu olarak tanımlamaya ancak 1980'lerin ortalarında başlamışlardır. Bakımın feminist perspektifte ele alınması ile ilerleyen süreçte bakımın anlamı da değişmeye başlamıştır.

Bu konuda Anttonen ve Zechner (2011), bakım kavramına ayrıntılı tarihsel dönemselsel bir açıklama getirirler. Buna göre 1970'lerde ev işi ve yeniden üretim tartışmalarıyla birlikte önce ev işi daha sonra da bakım, kadın işi olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde ev işi hakkında yapılan araştırmalar bakımın ekonomik değerine dikkat çekmektedir. Bağımsız bir bakım kavramının ortaya çıkması, ev işlerinin ekonomik öneminin bakım işinin duygusal yönleriyle birlikte gelişmesi ile başlamıştır. 1980'lerde ücretsiz gayri resmi bakıcılar olarak kadınlarla ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır (Stoller, 1983; Brody, Johnsen, Fulcomer ve Lang, 1983). Bu çalışmalar, kayıt dışı ücretsiz bakımın yaygınlığını ve genellikle psikolojik açıdan yıpratıcı olarak deneyimlenen bakım işlerinin büyük bir kısmından kadınların sorumlu olduğunu göstermiştir.

1980'lerin başlarından itibaren, toplumsal yeniden üretimin ihmal edilmiş boyutlarına dikkat çeken feminist araştırmalar, eşlerin, annelerin ve yetişkin kızların ev içi yaşamlarına odaklanarak, emeklerinin duygusal anlamını ve günlük yaşam görevlerinde yardıma ihtiyaç duyan akrabalarına olan katkılarını vurgulamıştır (Finch ve Groves, 1983; Brody, 1981). 1980'lerdeki bakım araştırmalarına göre bakım, yakın veya geniş aile içinde yapılan ve kadınlar tarafından yürütülen gayri resmi ve ücretsiz iş olarak anlaşılmış ve tanımlanmıştır. 1990'ların başından itibaren bakım araştırmalarında kesişimsellik vurgulanmaya başlanmış ve yaş, sınıf, etnisite, ırk gibi yönlere giderek daha fazla ilgi odağı haline gelmiştir (Walker ve Pratt, 1991; Arber ve Ginn, 1995; Ungerson, 1997). Bakım araştırmaları böylece daha da çeşitlilik kazanmıştır. Knijn ve Kremer (1997) çalışmalarında, bakımın bir kadın sorunu değil bir vatandaşlık meselesi olduğunu öne sürmüşler ve her vatandaşın yaşamlarının bir döneminde bakıcı olabileceğini belirtmişlerdir. Bu görüş ilk dönem bakım araştırmacılarının vurguladığı gibi "kadın odaklı" bakımın ötesinde bir anlayışı getirmiştir. Diğer taraftan, bakım araştırmacıları, bakım alan kişilere giderek daha fazla önem vermeye başlamıştır. 1990'larda yapılan bakım araştırmalarında elde edilen önemli bulgulardan biri, yaşlıların sadece bakım alan kişiler değil aynı zamanda bakım veren kişiler de olduğudur. Yaşlıların daha çok eşlerine bakım verdikleri ve bakım verenlerin yaklaşık yarısının erkekler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu dönemde erkeklerin, özellikle yaşlı ve engelli eşlerin gayri resmi bakımına dahil olduğunu gösteren önemli çalışmalar yapılmıştır (Chang ve White-Means, 1991; Arber ve Ginn, 1994). Bu çalışmalar erkekler tarafından yapılan bakım işlerinin görünürlüğünü sağlamıştır.

Yaşlı bakım alanında erkekler

Feminist araştırma ve tartışmalar aile içinde ve toplumda aile bakımı ile ilgili cinsiyetçi varsayımları sorgulamalarıyla bakıma farklı bir boyut kazandırmışlardır. Toplumsal normatif cinsiyetçi yargıların sorgulanması erkeklerin de aile içinde "bakım veren" bireyler olabildiğini göstermiştir (Arber ve Ginn, 1995; Elliott, 2016; Kramer ve Thompson, 2001). Erkeklerin bakım alanındaki konumu kadın merkezli bakım anlayışıyla paralel yol almış, bakım, öncelikle resmi olmayan bakım bağlamında incelenmiştir (Anttonen ve Zechner, 2011). Erkek bakıcılar ve bakıcılık üzerine yapılan erken araştırmalar, erkek bakıcıların bakıma ücretli iş deneyimleri yoluyla nasıl katıldıklarını gösterme ve bunun kadın bakıcıların kullanma eğiliminde olduğu "sevgi" ve "karşılıklık" kavramlarından ziyade evlilik yeminlerinin yerine getirilmesine yönelik "görev" duygularına atıfta bulunan açıklamalar getirmiştir (Chang ve White-Means, 1991; Russell, 2007). Sonraki çalışmalar özellikle bakımın erkeklerin kimliklerini, evlilik veya aile ilişkilerinde değişen roller neticesinde kendilerini nasıl tanımladıklarını göstermektedir (Mott, Schmidt ve MacWilliams, 2019; Elliott, 2016). Comas-d'Argemir ve Soronellas (2019), erkeklerin bakım alanında daha sık yer almaları ile ilgili üç faktörden bahsetmektedir. Buna

göre bakım veren erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından “alışılmadık” bir şey yapıyor olmaları bakım verme ile erkeklik arasındaki bağlantıları incelemeyi cazip kılar. İkincisi, cinsiyet ve nesiller arası ilişkilerdeki değişiklikler, ailedeki bakım rollerinin yeniden müzakere edilmesini zorunlu kılmaktadır ve bu erkeklerin bakıma daha fazla dahil olmasına katkıda bulunmaktadır. Üçüncüsü ise, ekonomik dalgalanmaların bir işe sahip olmayı bir öncelik haline getirmesi ve bazı erkeklerin işsiz oldukları veya kadınlardan daha kötü çalışma koşullarına sahip oldukları için ailede bakım sağlamaya dahil olmalarıdır. Tüm bu faktörler değişen yaşam seyri koşulları ile bağlantılıdır.

Sosyal ve demografik eğilimlerin bir sonucu olarak erkek bakıcıların sayısının giderek artacağı tahmin edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Bakım Anketi'ne (2020) göre, yetişkinlerin aile bakıcılarının %40'ı erkektir ve bu oran, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 16 milyon erkek aile bakıcısına denk gelmektedir. Bakım anketi sonuçları, erkek aile bakıcısının ortalama yaşının 49,4 olduğunu gösterirken, ortalama yaşın bakıcı ile bakımı alan kişi arasındaki ilişkiye göre değiştiğini göstermektedir. Bir ebeveyn veya kayın ebeveyn bakan bir oğlun ortalama yaşı 46,4 iken, bir eşe/partnere bakan erkek aile bakıcısının yaşı 62,5'tir. Ankete göre erkek bakıcıların yaklaşık yarısı (%49), bakım sorumluluğu üstlenme konusunda başka seçenekleri olmadığını düşünmektedir. Özellikle bir eşe/partnere bakan erkek bakıcılarda bu oran %60'lara çıkmaktadır. Erkek aile bakıcılarının yaklaşık üçte ikisi (%64) de gelecekte yaşlanan bir ebeveynine veya kayın ebeveynlerine bakabilme ihtimallerinin olduğunu düşünmektedir. Eşlerine bakım veren erkeklerin %75'i beslenme, temizlik gibi görevlerin yanı sıra tıbbi ve hemşirelik görevlerini de üstlenmektedir. Erkek bakıcıların %62'si eşlerine kişisel bakım ve ikincil görevlerde yardımcı olmaktadır ancak %54'ü kişisel bakım ve beden temizliği gibi daha mahrem sorumlulukları üstlenmeyi daha zor bulduklarını belirtmektedir.

Yapılan literatür taramasında Türkiye'de aile bakımına yönelik araştırmalarda sadece erkek bakıcıları konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kadın ve erkek bakıcıları içeren araştırmalarda erkek bakıcılar sayıca az olmaları nedeniyle çok fazla temsil edilmezler. Aktif Yaşlanma Endeksine (2016) göre Türkiye'de 55 yaş üstü erkeklerin kendilerinden daha yaşlı birine bakım verme oranı 2007 yılında %8,4'ten 2011 yılında %10,9'a çıkmıştır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2019) da yaşlılarına bakım veren oğulların (%14), damatların (%0,2), babaların (%2) ve diğer erkek bakıcıların (%0,1) toplamda %16'lık bir oranla ile yer aldıklarına dair bilgi sunmakta; çekirdek ailelerde yaşlıların bakımını %73 gibi yüksek bir oranla eşlerin üstlendiği ifade edilmekte ama araştırma eş bakımında cinsiyet ayrımını belirtmemektedir. Ancak yaşlı erkeklerin yaşlı kadınlara göre bir eşle yaşama olasılığı daha yüksektir. 2020 yılına ait TÜİK verileri yaşlı erkeklerin %83,8'inin evli olduğunu göstermektedir. Bu kişilerin ihtiyaç halinde

eşlerine bakım verdikleri/verebileceği düşünülebilir. Başka bir çalışma olan, TÜİK 2014-2015 Zaman Kullanım Araştırması'nda da bakım veren bireyler içinde kadınların %41'i erkeklerin ise %34'ünün günlük olarak yaşlılarının bakımını üstlendiği belirtilmektedir (TÜİK, 2015).

Yaşlı bakımında erkek bakıcılara ait bilgiler genellikle bakım yükü, bakıcı tükenmişliği, yaşam doyumu gibi konularda yapılan araştırmalarda sunulmaktadır. Türkiye'de birçok nicel çalışma bakım yükünün kadınlarda erkeklerle göre daha fazla olduğunu göstermektedir (Akpınar, Küçükgüçlü, ve Yener, 2011; Altay, Erkan, ve Aydın Avcı, 2018; Erkan ve Altay, 2020). Ancak Korkut ve Gençtürk (2019), Onat Kaya ve Çelik, (2018) yaptıkları çalışmalarda bakım verme yükünün bakım verenin cinsiyetine göre farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Akpınar, Küçükgüçlü ve Yener (2011) ise kadın bakıcıların, zamana bağlılık, gelişimsel, fiziksel ve sosyal yükler açısından erkek bakım verenlere göre daha fazla zorlandığını belirtmiş, erkekler ve kadınlar arasında bakımın duygusal yükünün her iki cinsiyette de aynı olduğunu gözlemişlerdir. Yazarlar bunu erkeklerin kadınlara göre benzer miktarda yüke maruz kalmalarına rağmen bunu ifade etmekte zorlandıkları için aktarmadıklarına bağlamaktadırlar. Erkan ve Altay (2020) erkeklerin bakım yüküyle başa çıkmada kendine güvenli ve iyimser yaklaşım sergilerken kadınların çaresiz, boyun eğici ve sosyal destek arayan bir yaklaşımı daha çok benimsediklerini belirtmişlerdir. Nicel araştırmalar erkek bakıcıların ayrıntılı bakım deneyimlerine ulaşmada kısıtlı kalmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de erkekleri bakıma neyin motive ettiği ve bakımın nasıl anlaşıldığı ve organize edildiği konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Görüldüğü gibi Türkçe literatürde bakım verenler üzerine çalışmalara rastlansa da örneklem düzeyinde erkek bakıcıların daha az olması nedeniyle araştırmalarda onların bakım deneyimleri de daha az temsil edilmektedir. Araştırmalarda erkek bakıcıların yeterince yer almaması onlar hakkındaki görüşü daraltmaktadır. Feminist gerontolojik çalışmalarda bakım verme sürecinde bakıcıların toplumsal cinsiyet farklılıklarının farklı deneyimlere yol açtığı sıklıkla tartışılır (Calasanti ve Bowen, 2006; Russell, 2007). Kadın ve erkek bakıcılar arasındaki benzerlik ya da farklılıkları bilmek bakıcı bağlamının ve bakımın gelişimi için önemlidir. Özellikle yaşlı bakımı alanında büyüyen bir erkek bakıcı grubu vardır ve gelecekte erkek bakıcıların hem resmi hem de gayri resmi bakım alanında daha fazla yer bulacağı tahmin edilmektedir (Carers-UK ve Age-UK, 2015).

Bu araştırmada, erkek bakıcıların bakım deneyimleri ele alınmaktadır. Bu çerçevede araştırmanın teorik bakış açısı yaşam seyri yaklaşımı etrafında şekillenmektedir. Yaşam seyri, sosyal yollar, gelişimsel yörüngeler ve toplumsal değişim bağlamında fenomenleri incelemek için bir çerçeve sunmaktadır. Yaklaşım bireylerin mikro düzeyi ile kültür, ekonomi, sosyal politika vb. makro düzeydeki koşulları arasındaki etkileşimleri ve kesişmeleri ortaya çıkarmaya çalışır. Sosyal bilimler ve

davranış bilimlerindeki araştırmalardan elde edilen beş genel ilke, bu tür arayışlara rehberlik etmektedir (Elder, Johnson ve Crosnoe, 2003). Elder ve Giele (2009) çalışmalarında yaşam seyri yaklaşımının beş temel ilkesini ortaya koymuşlardır. Bunlar yaşam boyu gelişim ilkesi, özne ilkesi, zaman ve mekan ilkesi, zamanlama ilkesi ve bağlantılı yaşamlar ilkesi olarak yaşam seyri yaklaşımının ilişkisel bileşenlerini oluşturmaktadır. İlk ilke insan yaşamının doğumdan ölüme kadar devam eden bir gelişme ve yaşlanma süreci olarak görür. Bu süreçte bireylerin yaşamlarının eğitim alma, evlenme, çocuk sahibi olma gibi birçok yaşam geçişi ve önemli dönüm noktaları içerdiğini ve bunların bireylerin yaşamını farklı yollara yönlendiren önemli yaşam olayları ile işaretlendiğini varsaymaktadır. İkinci ilke bireylerin kendi yaşamlarını organize ederken yaptıkları seçimlerin belirleyici olduğu üzerinde durmaktadır. Buna göre bireysel tercihler ve kararlar bireylerin yaşamını farklı şekillerde yönlendirmektedir. Cinsiyet, ırk ve etnik köken gibi faktörler, bireylerin seçeneklerini kısıtlayabilir ya da arttırabilir. Üçüncü ilke bireylerin yaşamlarında meydana gelen olayların zamanlamasının öneminden bahsetmektedir. Bu ilke, bireylerin ve doğum gruplarının tarihsel bağlamdan ve belirli konumlardan güçlü bir şekilde etkilendiğini göstermeye çalışır. Tarihsel değişimlere bağlı olarak her doğum kohortunun yaşamının gidişatını şekillendiren kısıtlamalara ve fırsatlara sahip olduğunu belirtir. Dördüncü ilke bireysel deneyimlerin ve tarihsel olayların bireylerin sonraki yaşam yılları üzerindeki etkisinin büyük ölçüde yaşamdaki zamanlamasına bağlı olduğunu öne sürer. Bireylerin yaşamındaki eğitim alma, evlilik, çocuk sahibi olma gibi belirli yaşam geçişlerinin hangi yaşta gerçekleştiğinin önemi üzerinde durur. Buna göre bireylerin yaşamında beklenen geçişlerin erken veya geç olması yaşamın sonraki yıllarında eşitsizliklere neden olabilir. Örneğin kadınların eğitim ve iş alanında karşılaştığı yapısal eşitsizliklerin emeklilik ve yaşlılık döneminde düşük gelir, yoksulluk ve yalnızlık gibi sonuçlara yol açacağı gösteren çalışmalar yapılmıştır (Görgün- Baran, 2020). Bireysel zaman (yaş), ailesel zaman (aile döngüsündeki aşama) ve tarihsel zaman (ekonomik dalgalanmalar, sosyal değişimler) gibi farklı zaman biçimlerinin etkileşimi bu ilke için önemlidir. Son ilke ise bireylerin yaşam seyrinin başkalarının yaşamlarına bağlı olduğunu vurgular. Bu, özellikle aile üyeleri arasında belirgin şekilde ortaya çıkar (Elder ve Giele, 2009). Bu doğrultuda yaşam seyri yaklaşımı bakım alanına tarihsel, mekansal ve zamansal boyutlarıyla dikkat çekmekte ve bakımı dinamik bir süreç olarak ele almaktadır (Moen, Lam ve Jackson, 2014). Bu bağlamda yaşam seyri ilkeleri, yaşlıların mevcut durumunun geçmiş seçimlerle, sosyal ağlarındaki ve çevresindeki toplumsal değişikliklerle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaya yardımcı olur (Settersten, 2015). Bu bakımdan bu araştırma, yaşlılarına bakım veren erkeklerin bakım deneyimlerinin zaman, süre ve yoğunluğa bağlı olarak nasıl şekillendiğini ve değiştiğini görmeyi amaçlamaktadır. Buna göre araştırmada aile içinde yaşlı bireylere bakım veren

kocalar ve oğulları içeren erkeklerin bakım deneyimleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında “kocalar ve oğulların bakım verme koşulları nasıl biçimlenir ve bakım deneyimleri farklılaşmakta mıdır? Sorusuna yanıt aranmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Bu araştırma, nitel bir araştırmadır. Bireysel yaşamları ele alan nitel araştırmalar, deneyimlerin ve sorunların çeşitliliğini yakalamanın önemli bir aracıdır (Stephens, Burholt ve Keating, 2018). Bu nedenle erkek bakıcıların bakım deneyimlerini anlamayı kolaylaştırması açısından bu araştırmada yorumlayıcı yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırma grubu

Araştırma katılımcıları amaçlı örnekleme yoluyla belirlenmiş ve katılımcılar kartopu örnekleme ile araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada, Antalya ilinde yaşayan 65 yaş ve üzeri kişilere bakım veren aile üyesi katılımcılara ulaşılmış ve araştırma kapsamında 7 (yedi) kişi ile görüşülmüştür. Araştırmada erkek bakıcı; 65 yaş ve üzerinde bakıma muhtaç yaşlısına en az iki yıl süreyle bakım veren erkekleri tanımlamaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen katılımcılardan üçü ebeveynine bakım verirken dördü de eşine bakım vermektedir. Ebeveyn bakımı veren erkeklerin yaşları 65 ile 71 arasında değişirken, eş bakımı veren erkeklerin yaşları 67 ile 83 arasındadır. Ebeveyn bakımı veren erkeklerden biri annesine diğer ikisi babasına bakım vermektedir. Bakım alıcılarının yaşı 90 ile 110 arasında değişmekte, bakım alıcılarının üçü de Alzheimer hastasıdır. Bakıcı erkekler en az 3 en fazla 10 yıldır yaşlılarının bakımını sağlamaktadır. Ebeveyn bakımı veren erkeklerin üçü de ebeveynlerinden ayrı bir evde yaşamakta, üçü de emeklidir ve başka bir işte çalışmamaktadır. Ebeveyn bakımı veren erkeklerin ikisi kendi eşleri ve yetişkin çocukları ile aynı evde yaşamakta, biri sadece eşi ile yaşarken, zaman zaman da torunlarının bakımını da üstlenmektedir. Eş bakımı veren erkeklerin yaşı 67 ile 83 arasında değişmektedir. Bakım alıcılarının yaşı da 65 ile 82 arasında değişmektedir. Eş bakımı veren erkekler 3 ile 14 yıl arasında bakım vermekteyken bakım alıcıları Alzheimer ve felç hastasıdır. Eş bakıcılarından yalnızca biri oğlu ile yaşamakta, diğer üçünün çocukları evli ve başka yerde yaşamaktadır.

Verilerin toplanması

Araştırmada her katılımcıyla bir yıl arayla, ilki yüz yüze ikincisi de telefon aracılığıyla olmak üzere iki görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yapılmaya başlamadan önce her katılımcıya araştırmanın amacı ve önemi sözlü bir şekilde aktarılmış ve sonrasında başvuru kişilerden araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair aydınlatılmış onam alınmıştır. Görüşmelerde yaşam seyri ve bakım alanını birleştiren önceki literatürden faydalanılarak oluşturulan (Eifert, Adams, Morrison, ve Strack, 2016) yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu doğrultuda yüz yüze yapılan görüşmeler iki bölümden oluşmuştur. İlk bölüm katılımcıların bakım vermeye başlamalarına kadar geçen

süreci içeren yaşam öykülerini anlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Örneğin bakım veren kişinin ne zaman ve nerede doğduğu, nasıl bir aileden geldiği, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu gibi tanıtıcı soruları içermektedir. Bu sorular bakım verenlerin yaşam öykülerine bağlı olarak önemli yaşam olayları ve yaşam geçişlerini ortaya koyma amacıyla kişiye özgü şekilde yapılandırılmıştır. Ancak her bakım verenin yaşam öyküsü farklı olduğundan açık uçlu sorularla görüşme akışı içerisinde konuşmanın doğal ritmini bozmamak adına sorular yeri geldikçe sorulmuştur. İkinci bölüm, bakım öncesi ve sürecine dair sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde sorular, katılımcıların nasıl bakıcı olduklarına ve bakım vermenin yaşamlarındaki yeri üzerine odaklanmıştır. Yüz yüze görüşmeler sırasında bakım sürecinde meydana gelen bakım geçişleri (bakım vermeye başlama zamanı, hastalık geçişlerindeki deneyimler, duygular v.b.) gibi yaşam olayları katılımcılarla birlikte zamansal olarak belirlenen bakım çizelgelerinde işaretlenmiştir. Bu çizelgeler bakımla ilgili bireysel deneyimlerin zamansal bir sıralamasını içermektedir. Bu çizelgenin kullanılmasındaki amaç katılımcıların yaşamlarına geriye dönük olarak bakmalarını ve meydana gelen değişiklikleri düşünmelerini ve deneyimlerdeki değişiklikleri bakım alıcısı ile olan değişikliklerle ilişkilendirmelerini sağlamaktır.

Araştırmanın ilk görüşmeleri 45 ile 150 dk. arasında gerçekleşmiş, ortalama 75 dk. sürmüştür. İlk görüşmelerden bir yıl sonra yapılan ikinci görüşmeler telefon aracılığıyla gerçekleşmiş ve ortalama 30 dk. sürmüştür. İkinci görüşmelerde katılımcılara ilk görüşme tarihinden itibaren geçen sürede bakım verme ile ilgili (hastalığın ilerleyişi, başka hastalıklar veya önemli olaylar) yaşamlarında ne gibi değişimler olduğu sorulmuş ve bakım çizelgelerine yeni eklemeler yapmalarına olanak tanımalarının yanı sıra önceki yaşam olaylarının da bir doğrulaması sağlanmıştır. İkili görüşmeler erkeklerin bakım sürecinde değişen deneyimlerini anlamayı kolaylaştırmıştır. Araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmeler katılımcıların onayı doğrultusunda ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme kayıtları yapılırken, göze çarpan detaylar ve ayrıca katılımcıların hikayelerini anlattıkları duyguları ve tepkileri hakkında çok sayıda not alınmıştır. Gözlemlenen duygular ve beden dili, katılımcıların deneyimlerinin anlamlarına dair ipuçları vermiştir ve bu notların analiz sürecinde kullanılması amaçlanmıştır.

Araştırma geçerliliği ve güvenilirliği

Nitel araştırmalarda geçerliliği oluşturma süreçlerine ilişkin pek çok perspektif vardır (Creswell, 2016: 244). Bu araştırmada geçerlilik Creswell ve Miller (2000)'in (Creswell, 2016) ve Maxwell (2013)'in çalışmasına dayanan teknikler aracılığıyla sağlanmıştır. Creswell ve Miller ve Maxwell, üçgenleme işleminin araştırma için bir doğrulama süreci olduğundan bahsederler. Araştırmacılar, yöntemleri, kaynakları, teorileri ve araştırmacıları destekleyici kanıtlar için bu stratejiyi kullanırlar. Bu doğrultuda araştırmada verilerin toplanması, referans kaynağından orijinal bilgiler,

katılımcılardan gelen bilgiler ve araştırmacının kişisel alan notlarının dahil edilmesi ve önceki araştırma literatürünün gözden geçirilmesi ile gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan fikirler, alanla ilgisini sağlamak için bakım alanında çalışan uzman eğitimcilerle paylaşılmıştır. Böylece araştırmada Creswell ve Miller'in akran incelemesi veya sorgulaması diye belirttikleri araştırma sürecinin dışarıdan kontrol edilmesini sağlayan bir strateji de izlenmiştir. Ayrıca araştırmada üye kontrolü de yapılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılarla görüşmenin organizasyonu için öncelikle yapılan telefon görüşmeleri, sonrasında görüşmelerin yüz yüze yapıldığı ev ziyaretleri ve ikinci görüşmelerin yapıldığı takip telefon görüşmeleri ile bu görüşmeler sırasında alınan gözlem notları, yapılan araştırma için zengin bir veri kaynağı oluşturmuştur. Katılımcılarla oluşturulan bakım çizelgeleri ve takip telefon görüşmeleri ile izlenen tekniklerle (üye katılımı, katılımcı teyidi) araştırma geçerliliğinin ve güvenilirliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Takip telefon görüşmelerinde katılımcılara, yüz yüze görüşülen zamandan beri geçen bu süre içerisinde yaşamlarında ne gibi değişimler olduğu, bakım alıcısının hastalık sürecinin nasıl ilerlediği, bu süreçte bakıcıların kendilerini nasıl hissettiği ve değişen koşullara karşı nasıl tepkiler geliştirdikleri sorulmuştur. Bu görüşmeler bakım verenlerin bakım sürecini tekrar gözden geçirebilmelerini (Baltacı, 2019) sağlamasıyla araştırma güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

Araştırmacının rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı ile araştırılanlar arasında her zaman bir ilişki vardır. Bu ilişki ve araştırmacının buna yansımaları -sonraki eylemleri- nitel araştırma pratiğinin anlaşılmasında merkezi olan refleksivite adı verilen bir fenomeni oluşturur. Refleksivite, eleştirel inceleme ve analitik olarak araştırmanın doğası ve ampirik çalışmanın yürütülmesinde ve yazılmasında araştırmacının rolü üzerine düşünme eğilimi anlamına gelir (Elliott, 2005: 154). Bu bağlamda araştırmacının birincil ve ikincil bakıcı olarak deneyimi ve bakım alanındaki uzmanlığı ile bakıcılarla yapılan görüşmelerde katılımcılar gibi bakımda birden fazla rol oynama deneyimi ve bu süreçte yaşanan rol değişimleri, yaşam ayarlamaları, zaman kısıtlamaları gibi değişimlerin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Katılımcılarla bu deneyimlerin bazılarının paylaşılması görüşmelerin daha rahat bir ortamda sürmesini sağlamıştır. Bu, daha az objektif ve daha esnek bir görüşme süreci üretse de bakım verenlerin yaşadıkları zorlayıcı durumları anlatırken kendilerini güvenli ve rahat hissetmelerini sağlamıştır. Bu süreçte katılımcılarla araştırmacı benzerliğinin yanlılığa dönüşmemesi adına araştırmacı-araştırma etkileşimindeki denge günlük tutma tekniği ile korunmaya çalışılmıştır (Demirtepe-Saygılı, 2021; Çelik, Başer Baykal, ve Kılıç Memur, 2020).

Verilerin çözümlenmesi ve analizi

Araştırma verilerine ait ses dosyalarının çözümlenmesi araştırmacı tarafından yapılarak metin haline dönüştürülmüş ve tüm çözümlenmeler birkaç kez

okunduktan sonra ortak konular ve deneyimler alandaki uzman kişilerin de görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Yaşam seyri yaklaşımı doğrultusunda bakıcıların bakım deneyimlerinden temalar ortaya çıkmıştır. Buna göre bakım geçişleri, bakım sürecinde yaşanan önemli olaylar, değişen ve üstlenilen yeni bakım rolleri, bakım sürecinde alınan sosyal destek ve yardımlar, fiziksel ve ruhsal sağlıktaki değişimler gibi erkeklerin bakım deneyimlerini içeren görüşme verileri, araştırmacı tarafından gruplandırılmış ve veriler ilgili temalarla ilişkilendirilmiştir; araştırma verileri betimsel analiz ile ayrıştırılmıştır (Baltacı, 2019). Bu bağlamda

Tablo 1’de, yaşam seyri yaklaşımı ve bakımı birlikte değerlendirerek oluşturulan temalarda bakım süreci ile ilgili hangi durumların dikkate alındığı gösterilmektedir. Araştırma katılımcılara ait bulgular

E1, E2 gibi harf ve rakamları içeren kodlamalarla çalışmada temsil edilmiştir.

Araştırmanın etik yönü

Araştırmaya başlamadan önce Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Ref: 21/03/2017-E.38212) araştırma izni alınmış; araştırma verileri 2017 ve 2019 yılları arasında yapılan saha araştırması ile elde edilmiştir.

Tablo 1. Yaşam seyri yaklaşımı ve bakım bağlamında ortaya çıkan temalar.

	Kocalar ve oğulların bakım verme nedenleri	Yeni roller, yeni görevler	Bakım desteği ve azalan ilişkiler
Bakım vermenin zamanlaması	Yaş, iş durumu, aile rolü, bakım alıcısı ile coğrafi uzaklık	Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri	Resmi hizmetlerin kullanımı
Bağlantılı yaşamlar	Ailedeki diğer potansiyel bakıcılar (kardeşler, çocuklar, diğer akrabalar)	Bakımın çelişen talepleri Zorlayıcı bakım görevleri	Gayri resmi destek ağları
Bakım geçmişi	Aile değerleri	Bakım görevlerine yatkınlık	Bakım ile ilgili bilgi sahibi olma
Bakımın yoğunluğu	Başka birinin bakımını daha üstlenme Giderek artan bakım görevleri	Bakıcı ve bakım alıcısının sağlık ihtiyaçları arasındaki gerilim	Bakımda resmi ve gayri resmi destek ihtiyacı
Bakım verme süresi	Bakım vermeye ayrılan zaman	Yeni üstlenilen ve bırakılan görevler	Sosyal geri çekilme
Özne olarak bakıcı	Sevgi, şefkat, evlat sorumluluğu	Bakımın sürekliliği ve bakıcı rolünün tanınması	Bakımla başa çıkma stratejileri
Bakıma yüklenen anlam	Bakımı görev olarak görme, eş sorumluluğu	Bakımın üstlenilmesinden kaynaklanan gurur	Karşılıklılık, yükümlülük olarak bakım

BULGULAR

Araştırma bulguları erkeklerin bakım verme nedenleri, yeni roller, yeni görevler ve bakım desteği ve azalan ilişkiler şeklinde kocalar ve oğulların bakım deneyimlerini ele alan üç tema altında değerlendirilmiştir. Erkeklerin bakım verme nedenlerini içeren ilk tema, kocaların ve oğulların bakıma hangi koşullar altında geçiş yaptıklarını, aile üyelerinin sayısının ve cinsiyetinin bu koşulları biçimlendirmede ne derece önemli olduğunu göstermektedir. İkinci tema bakım vermeye geçiş ile birlikte değişen aile ilişkileri ve aile içi roller üzerinde durmaktadır. Genellikle eş bakımı veren erkekler evlilik ilişkilerinde önemli bir değişimden bahsederken oğullar kendi aile sorumlulukları ve bakım verme arasında bir denge kurma çabasında olmuşlardır. Son tema ise erkeklerin bakım sürecinde başkalarından aldığı desteğin yoğunluğu ve miktarı ile ilgili bilgi verirken bakım sürecinde azalan sosyal ilişkiler ve kaynaklar neticesinde nasıl bir bakım motivasyonu geliştirdikleri üzerinde durmaktadır.

Kocalar ve oğulların bakım verme nedenleri

Bakım konusunda yapılan çalışmalarda eşler ortak bir yaşam ve evlilik ilişkisi içerisinde birbirlerine bakım vermeyi beklerken ebeveyn bakımında bakımın kardeşlerden beklendiği belirtilmektedir. Bu beklenti kardeşlerin sayısı ve cinsiyetine göre farklılık göstermektedir (Con, 2013). Ebeveynlerin bakımında yetişkin bir çocuğun cinsiyeti, kardeşlerin cinsiyeti ve ebeveynin cinsiyeti açısından iki şekilde önemlidir. Erkek çocuklar, kız kardeşleri varsa nispeten daha az bakım sağlarken, kız çocukları, erkek kardeşleri varsa nispeten daha fazla bakım sağlar. Diğer açıdan erkek çocuklar babalara görece daha fazla, kızlar ise annelere görece daha fazla bakım sağlamaktadır (Grigoryeva, 2017). Araştırmada bu arka plan çerçevesinde erkek bakıcıların bakım verme nedenleri değerlendirilmiştir.

E1, annesinin bakımını kardeşleri ile paylaşmaktadır. Aile içinde erkek çocukların öneminden bahsetmektedir. E1 bakıcı olarak üstlendiği rolünü, ebeveynleriyle olan ilişkilerinin yakınlığına göre değerlendirmiştir. Ayrıca bu yakınlık aile değerleri ile de ilişkilendirilmiştir.

“Erkek evladı şey gibi görüyorlar biz babaerkil bir aile modelinden midir nedir oğullarını ailenin devamı olarak görüyorlar. Hani ocağın tütsün tabiri var ya, ocağın tütmesi demek, evde canlılık olması demek, ateş yanması demek, bacadan duman tütmesi demek bu. Ocağın sönmesin tabirleri buradan geliyor. Oğlan evlat da ailenin devamı sağlayan model, hangi evde olursa olsun. Orasını anneler kendi öz yurdu gibi görüyor. Ama bizim geleneksel yapıda anne kendini erkek tarafında kendini evin sahibi görüyor, kızında kayınvalide. Geleneksel yapıda öyle. Türk aile tipinde evdeki küçük oğlan, evin devamını sağlar” (E1,65, oğul)

Araştırmada bakıcı olarak oğullar, ebeveynlerine karşı sorumluluk hissettiklerini belirtmiş ve aralarındaki duygusal bağın öneminden bahsetmişlerdir. Oğullar, bakımı bir “geri ödeme” biçimi olarak görmüşler, hepsi de ebeveynlerinin her zaman yanlarında olduklarını, iyi ve kötü zamanlarda onları desteklediklerini belirtmişlerdir.

“O benim babam, zamanında o bize baktı, öğretti, şimdi sıra bizde” (E2,70, oğul)

Ancak araştırmada ebeveyn bakımı veren oğulların aynı zamanda kardeşlerinin de bakım vermesi beklentisi içerisinde oldukları da anlaşılmıştır. Ebeveynlerine bakım veren erkeklerin üçünün de kız kardeşleri vardır ve biri dışında diğer ikisi kız kardeşlerinin babalarının bakımına katılmama nedenlerini ifade etmişlerdir. Diğer yandan E3’ün durumuna benzer şekilde Vergauwen ve Mortelmans (2021) ve Thompson, Tudiver ve Manson (2000) da yaptıkları çalışmalarda, ebeveynlere yönelik bakımda kızların erkek kardeşleri varsa bakımı daha çok üstlendiğini, oğulların ise bakımı yalnızca başka erkek kardeşleri varsa üstlendiğini belirten bulguları paylaşmışlardır.

“Rahmetli annem 2003’te vefat etti o zamandan bu zamana gelmemiştir kız kardeşim. Bir de geçmiş şartlarından dolayı ve başındaki insanlardan dolayı mı artık ne diyim diyecek bir şey yok bir şey diyemem. Bu yüzden erkek kardeşim ve ben üstlendik babamın bakımını.” (E3,71, oğul)

Eş bakımı veren erkekler ise evlilik ilişkisi içerisinde eşlerin birbirine bakmayı beklediğini ifade etmişler ve evlenirken eşleriyle birbirine verdikleri sözün değerinden bahsetmişlerdir.

“Eşiime ölene kadar bakarım, iyi günde kötü günde söz verdik birbirimize.” (E4, 67,eş)

“O benim yaşam kaynağım, ona bakmayıp da ne yapacağım” (E7, 83, eş)

Genel olarak erkek bakıcılar kendilerini bir bakıcı olarak tanımlamak yerine bakım verdikleri kişinin oğlu veya eşi olarak tanımlamayı tercih etmişlerdir. Gollins'in (2001) ve Riberio, Paul ve Nogueira (2007) da bakım veren aile üyelerinin bu tutumlarından bahsetmektedir. Bakıcı

olarak eşler mümkün olduğu kadar uzun süre eşleriyle birlikte yaşamak için uğraşmaktadırlar. Zaman içinde bakıcı olarak kocalar yeni rollerini kabul etmeye çalışmışlardır.

Yeni roller, yeni görevler

Araştırmada erkek bakıcılar, bakım vermeye birlikte değişen aile ilişkileri ve aile içi rollerinden bahsetmişlerdir. Her iki grupta da erkekler için bakıcı rolünü üstlenmek, “yeni bir rol” veya “görev” olarak görülmüştür.

“İlk başlarda ne yapacağımı bilmiyordum, zamanla alıştım, zaten alışmak da zorundasın, bu benim yapmam gereken bir şey. Acaba daha ilerlediğinde ne yaparım gibi birçok sorunlar, soru işaretleri oluyor tabi ama onları da sırası gelince hallederiz” (E7, 83, eş)

Erkek bakıcılar için yemek hazırlama, pişirme, ev temizliği, çamaşırların temizlenmesi gibi daha birçok görev bakım sürecinin zorlayıcı işleri arasında sayılmıştır. Bu görevler eş bakımı veren kocaların ifadelerinde daha belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Özellikle kişisel bakım sorumlulukları, erkeklerin üstlendiği en göz korkutucu veya en azından tanıdık olmayan bakım görevleri olarak ifade edilmiştir.

“En zoru altını temizlemek, başında günlerce beklerim ama altını temizlemek beni çok zorluyor, başkasının yanında çok utanıyorum” (E6,80, eş)

“Yemek ihtiyacımız var, ben yapamıyorum, dışarıdan söylüyoruz” (E7,83, eş)

Araştırmada oğullar, bakım görevlerinin duygusal ve ekonomik zorluklarına daha fazla değinirken, kocalar bakımın fiziksel açıdan daha zorlayıcı olduğundan bahsetmişlerdir.

“Her gün babama gidip geliyorum arabayla. Bunun bir aylık masrafını babam bizimle yaşasa ona başka türlü harcarım” (E2, 70, oğul)

Oğulların kendi aile yaşamları ile uyum içinde bir bakım süreci yaşamaya çalışmaları, eşlerin ise daha az aile sorumluluğu hissetmeleri ile ilgili olabilecek bu durum aynı zamanda eş bakıcılarının ebeveyn bakımı veren erkeklerle göre yaşlarının ileri olması ve bu süreçte yaşadıkları fiziksel kapasitelerindeki düşüş ile de açıklanabilir.

Bakım desteği ve azalan ilişkiler

Araştırmada bakıcı erkeklerin bakım sürecinde başkalarının desteğine ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Bakım vermenin karmaşık görevleri erkekler için zor olsa da bu çalışmadaki bakıcılar yapılan görevleri yardım almadan yerine getirmeye çalıştıklarından bahsetmişlerdir.

“Ben kimseye minnet etmem, kendim yapmaya çalışıyorum, arada oğlan da yardım ediyor.” (E4, 67, eş)
 “Kim bakacak başka kimse yok. Çoluk çocuk hepsi Almanya’da. Burada da şimdi yeğenimiz var her gün gelip bize bakamaz. Şuna bir hanım tutun bayan. İyi tatalım. Acaba yemekleri ben beğenebilecek miyim? Ben biraz titizim yemek konusunda. Gelecek 1200-1500 lira istiyorlar. Şimdi kadın eğer ona bakıcı gelenler hanım peşlerini bırakmaz karışır onlara. Onun için daha çok problem çıkar.” (E7, 83, eş)

Ancak bazı bakıcılar yakınlarından sınırlı da olsa yardım aldıklarından bahsetmişlerdir.

“Kızım yardımcı oluyor bana, bazen annesi onda kalır ama çoğunlukla benimle. Bazen komşular hal hatır sorar bir ihtiyacınız var mı diye. Arada temizliğe bir bayan geliyor.” (E6, 80, eş)

“Eşim çok yardımcı olur bana, çocuklarım da öyle. Hatta ben öğrensinler diye çocuklarıma da söylerim dedenizle ilgilenin diye.” (E3, 70, oğul)

Oğullar kendi eşlerinden ve çocuklarından yardım alırken, eşler çocuklarından ya da komşu, arkadaş gibi yakın çevresindeki kişilerin desteğini almışlardır. Ebeveyn bakımı veren erkekler, bakıcılık rollerinin, eşleri ve çocukları ile ilişkileri de dahil olmak üzere hayatlarının diğer önemli boyutlarıyla dengelenmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Bakım rolü, aile yaşamına ve çocuklarla ilişkilere büyük bir maliyet getirmiş, bakım veren erkeklerin ilgi alanlarını kısıtlamaları ve diğer aile fertlerine diledikleri şekilde ilgilenememeleri şeklinde sonuçlanmıştır. Bu durum oğullar ve kocalar zamanlarını kendi aileleri ve bakım görevleri arasında bölmeye çalışırken stres ve baskıya neden olmuştur.

“Benim sorunlarım var ama şu an onlarla ilgilenemiyorum babama baktığım için” (E3, 71, oğul)

“Eşim, çocuğum bana tavır koyuyor bu süreçte evime az vakit ayırıyorum diye. Ama ne yapayım o benim babam, onlar da benim ailem, ikisinin arasında kalıyorum.” (E2, 70, oğul)

Oğullar ve kocalar bakıcılık rolleriyle ilişkili stres ve zorlamanın bir sonucu olarak kendi sağlıklarının da bozulduğundan bahsetmişlerdir.

“Yaşımız genç değil tabii, haliyle zorlanıyorum bakarken, belim çok ağrıyor, iki defa ameliyat oldum, tansiyonum da çıktı.” (E6, 67, eş)

Araştırmada kocalar ve oğullar, bakım sürecinde azalan ilişkileri ve sosyal aktivitelerinden de bahsetmişlerdir.

“Önceden kahveye giderdim, arkadaşlarla sohbet ederdik, şimdi bunları yapamıyorum, babamın başında kalmam gerekiyor” (E3,71, oğul)

Bakıcı kocalar ise eşleriyle daha önce birlikte yaptıkları ortak faaliyetlere dikkat çekmişler ve eşleriyle azalan

duygusal ilişkilerinden bahsetmişlerdir. Kocalar eşleriyle bir yaşamı paylaşırsalar bile yaşam yolculuklarında yalnız olduklarını belirtmişlerdir.

“Hanımımın çok gezerdik, sürekli bir yerlere giderdik, artık gitmek mümkün değil çünkü çok rahatsız oluyor. Sürekli hayalinde bir şeyler görüyor, korkuyor. Ben de artık ısrar etmiyorum” (E7, 83, eş)

“Yabancı gibiyiz aynı evin içinde bir paylaşımımız kalmadı.” (E5,70, eş)

Bakıcı kocalar ve oğullar bir erkek olarak bakım vermenin öneminden de bahsetmişlerdir. Ebeveynlerine veya eşlerine bakım veriyor olmak değerli bir şey olarak görülürken başkalarının onları takdir etmesi bir bakım motivasyonu olarak görülmüştür. Kocalar arasında ortak bir kavram, bakıcılık rollerini mümkün olduğu kadar iyi bir şekilde yerine getirerek eşlerine katkıda bulduklarında hissettikleri gurur duygusudur.

“Komşular, arkadaşlar çok takdir eder beni hanımına bakıyorsun diye ben de elimden geleni yapmaya çalışıyorum, keşke daha fazlası gelse. Ben zevkle bakıyorum O’na.” (E6, 80, eş)

Araştırmada her ne kadar bakım süreci oğullar ve kocalar için zorlayıcı pratikleri içerse de genel olarak erkek bakıcılar bakım vermeyi olumlu bir deneyim olarak görmüşlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı yaşlı bakımında bakıcı olarak erkeklerin deneyimlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın sonucunda bakıcı olarak kocalar ve oğulların eşleri ve ebeveynleri için birçok farklı durumla mücadele ettikleri ve bakım sürecinde farklı bakım pratikleri geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmaların birçoğu erkek bakıcıların bakım deneyimlerini, kadınların bakım deneyimlerinin farkı olarak nitelmiştir. Genellikle kadınların ve erkeklerin bakım deneyimlerinin karşılaştırıldığı çalışmalar Lopez-Anuarbe ve Kohli (2019)’nin de belirttiği gibi, erkek bakıcıları homojen davranan ve aynı şekilde bakım veren yekpare bir grup olarak ele almıştır. Ancak bakım deneyimlerini açıklamada cinsiyet kadar bakıcıların bakım alıcılarıyla akrabalık veya yakınlık ilişkisi gibi faktörler de önemlidir. Bu araştırmanın sonucunda da ortaya çıktığı gibi eşlerine bakım veren kocalar ile ebeveynlerine bakım veren oğulların ihtiyaçları ve bakımı algılamama biçimleri değişiklik gösterir.

Eş ilişkisi ve ebeveynlik ilişkisi gerontoloji literatüründe uzun zamandır tartışılmaktadır ve her iki ilişkide bakım sürecini etkileyen temel değişkenler bulunmaktadır (Gaugler ve Kane, 2015; Hill, 2015). Araştırmanın sonucunda ortaya çıktığı gibi eşler, evlilik ilişkilerinde ortak bir yaşamı paylaşırlar, hastalık gibi durumlarda birbirlerine bakmayı beklerler ve eşler arasında duygusal samimi bir ilişki vardır. Bu nedenle ebeveyn bakıcılara göre daha fazla sorumluluk olarak daha fazla fiziksel bakım yükü bildirirler. Oysa oğullar ebeveyn bakımında

evlatlık yükümlülüklerini yerine getirmek için bakım vermeyi seçebilirler ve genel olarak daha az duygusal yoğunluk hissederler (Kramer ve Thompson, 2001). Araştırmada da eş bakımı veren kocaların bakım görevlerinin fiziksel yönünü, oğulların ise duygusal ve maddi yönünü vurguladıkları görülmüştür. Benzer bir çalışma Lopez-Anuarbe ve Kohli (2019) tarafından yapılmış ve araştırmacılar yaptıkları çalışmada erkek bakıcıların yaşadıkları duygusal, finansal ve fiziksel yükü yaşlılarla olan ilişkilerine göre değerlendirmişlerdir. Çalışmaları tüm bakıcıların farklı düzeyde ve farklı alanda zorlandıklarını ortaya çıkarmıştır. Buna göre oğullar, daha yüksek duygusal ve finansal yük bildirirken, kocalar öncelikle fiziksel yük bildirmişlerdir.

Cinsiyet, bakımının kimliğinin yalnızca bir yönüdür; diğer faktörler ve rollerle nasıl birleştiği, bakım verme şeklini, görevleri ve deneyimi etkilemektedir (Ridgeway ve Smith-Lovin, 1999). Bakım deneyimine ilişkin araştırmalar, erkekler ve kadınlardan farklı beklentiler olduğunu göstermektedir (Hong ve Coogle, 2016). Calasanti ve Bowen (2006) çalışmalarında, kadın ve erkeklerin bakım ilişkisinde, ev içi iş bölümünde ve kişisel/beden bakım görevlerinde cinsiyet sınırlarını aşarak hareket ettiklerini bulmuşlardır. Araştırmada da bakıcı kocaların cinsiyet sınırlarını aşarak eşlerinin daha iyi bakılması konusunda çabaları ortaya çıkmıştır. Cinsiyet sınırlarının aşılması özellikle erkekler için bakım sürecinde zorlayıcı bir durum olmuştur. Ayrıca beden temizliği ve hijyenin sağlanmasının yanı sıra gıda yönetimi gibi görevler erkek bakıcıların en zorlandığı noktalar olmuştur. Araştırmanın bu sonucu, erkek bakıcıların, birçok bakım verme görevinin “kadınsı” doğası nedeniyle bakıcı rolüne geçişte zorlandıklarını ortaya çıkaran başka çalışmaların da (Mott, Schmidt, ve MacWilliams, 2019) bulgularıyla benzetilmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan başka bir sonuç, bakım verenlerin bakım sürecinde yardıma ve desteğe ihtiyaç duydukları alanların bir eş veya oğul olmaya göre değişmesidir. Kocalar için bir eşin bakıcısı olarak alışılmadık bir rol üstlenmek, yeni bir görevin pratik uygulamalarını içermekle birlikte aynı zamanda evlilik rolünde bir değişiklik de sonuçlanmıştır. Kocalar evden ve kişisel bakımdan sorumlu olmayı zor ve meşakkatli bir görev olarak görürken eşleriyle aralarındaki fiziksel yakınlığın ve samimi duyguların azalması eşlerini bir yabancıya dönüştürmüştür. Oğullar ebeveynlerinin bakımını aile içi dayanışma ve karşılıklılık içerisinde değerlendirmişler ancak kendi aile ilişkilerinde sorunlar yaşamışlardır.

Aile içinde yaşlılara bakan erkek sayısı kadın sayısına göre azdır, ancak sosyal ve demografik eğilimlere bağlı olarak nüfusun yaşlanması nedeniyle önümüzdeki yıllarda erkek bakıcıların oransal olarak artacağı tahmin edilmektedir (Thompson, Tudiver, ve Manson, 2000; Robinson, Bottorff, Pesut, Oliffe, ve Tomlinson, 2014). Gelecekte yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak daha fazla kişinin bakım ihtiyacı olacağı düşünüldüğünde erkeklerin de bakım alanında yer alacağı ortadır. Özellikle eş bakımında evli erkeklerin oransal olarak

fazlalığı, yaşlı erkeklerin eşleri için potansiyel bakıcılar olacağı tahmin edilebilir.

SONUÇ

Değişen toplumsal cinsiyet rolleri erkek bakıcıların, geleneksel olarak kadınlarla ilişkilendirilen işleri ve sorumlulukları daha fazla üstlendiğini göstermektedir. Erkek bakıcılar kadın bakıcılarla benzer bakım görevleri üstlenmekte ve benzer saatlerde bakıma zaman ayırmakta, benzer bakım yüküyle karşılaşmaktadır (Akpınar, Küçükgüçlü, ve Yener, 2011). Çoğu araştırma, erkek eş bakıcıların yüksek düzeyde fiziksel stres yaşadıklarını ancak düşük düzeyde bakıcı yükü bildirdiklerini göstermektedir (Calasanti ve King, 2007; Mott, Schmidt, ve MacWilliams, 2019). Bu durum bakım sürecinde politika ve sosyal hizmet sunumu açısından bakıcıların değişen ihtiyaçlarını görünmez kılabılır. Bu nedenle erkek bakıcıların bakım süreci ile ilgili zorluklarla daha kolay başa çıkabilmelerini sağlayacak ve kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri koşulların yaratılması önemli hale gelmektedir. Bu süreçte oğullar ve kocalar gibi alt gruplar arasındaki potansiyel farklılıkları da ayırt etmek önemlidir.

Türkiye’de gerontolojik çalışmaların yakın bir geçmişi olmasından dolayı yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili birçok alanda yeterli bilgi birikimi yoktur. Türkiye’de bakım yaşlılık alanında en çok çalışılan alanlardan biridir ve bakımın çok boyutluluğu içerisinde erkek bakıcıları da konu alan araştırmaların yaygınlaşması ve gelişmesinin, sosyal hizmet, politika ve toplum adına faydalı olacağı görülmektedir.

Teşekkür

Çıkar çatışması beyanı

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar katkıları

Yazının ortaya çıkması ve sürdürülmesine katkıda

bulunma: AAG

Plan, tasarım: AAG

Finansman: AAG

Materyal: AAG

Veri toplanması / toplanan verilerin analize

hazırlanması için işlemesi: AAG

Veri analizi: AAG

Literatürün gözden geçirilmesi: AAG

Kaleme alma ve düzeltmeler: AAG

Kontrol etme ve gözden geçirme: AAG

Kurumsal ve finansal destek beyanı

Kurumsal ve finansal destek yoktur.

KAYNAKLAR

- Agree, E. M., & Glaser, K. (2009). Demography of Informal Caregiving. In: P. Uhlenberg (Ed) *International Handbook of Population Aging* (s.647-670). New York: Springer.
- Akpınar, B., Küçükgüçlü, Ö., & Yener, G. (2011). Effects of gender on burden among caregivers of Alzheimer's patients. *Journal of Nursing Scholarship*, 43(3), 248-254.
<https://doi.org/10.1111/j.15475069.2011.01402.x>
- Altay, B., Erkurun, H., & Aydın Avcı, İ. (2018). Alzheimerli hastaya bakım verenlerin bakım yükü ve etkileyen faktörler. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-8.
- Anttonen A., Zechner M. (2011) Theorizing Care and Care Work. In: Pfau-Effinger B., Rostgaard T. (Eds) *Care Between Work and Welfare in European Societies. Work and Welfare in Europe*. Palgrave Macmillan, London.
https://doi.org/10.1057/9780230307612_2
- Arber, S., & Ginn, J. (1995). Gender differences in informal caring. *Health & Social Care in the Community* (3), 19-31.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.1995.tb00003.x>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
<https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Black, H., Schwartz, A., Caruso, C., & Hannum, S. (2008). How personal control mediates suffering: elderly husbands' narratives of caregiving. *J. Mens. Stud.* (16), 177-192.
<https://doi.org/10.31499/2Fjms.1602.177>
- Bengtson, V. L., & DeLiema, M. (2016). Theories of Aging and Social Gerontology: Explaining How Social Factors Influence Well-Being in Later Life. In: M. H. Meyer, & E. A. Daniele (Eds), *Gerontology Changes, Challenges, and Solutions*. California : Praeger.
- Berger, R. (2013). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 1-16.
<https://doi.org/10.1177%2F1468794112468475>
- Brody, E. M. (1981). "Women in the middle" and family help to older people. *The Gerontologist*, 21(5), 471-480.
<https://doi.org/10.1093/geront/21.5.471>
- Brody, E. M., Johnsen, P. T., Fulcomer, M. C., & Lang, A. M. (1983). Women's changing roles and help to elderly parents: attitudes of three generations of women. *Journal of Gerontology*, 38(5), 597-607.
<https://doi.org/10.1093/geronj/38.5.597>
- Calasanti, T., & Bowen, M. E. (2006). Spousal caregiving and crossing gender boundaries: Maintaining gendered identities. *Journal of Aging Studies*, 20(3), 253-263.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jaging.2005.08.001>
- Calasanti, T., & King, N. (2007). Taking 'women's work' 'like a man': husbands' experiences of care work. *The Gerontologist*, 47(4), 516-527.
<https://doi.org/10.1093/geront/47.4.516>
- Campbell, L. (2010). Sons who care: examining the experience and meaning of filial caregiving for married and never-married sons. *Can J Aging* (29), 73-84.
<https://doi.org/10.1017/s071498080999033x>
- Carers-UK, & Age-UK. (2015). *Caring into later life: The growing pressure on older carers*. London: Carers UK.
<https://www.carersuk.org/search/caring-into-later-life> adresinden alındı.
- Chang, C. F., & White-Means, S. I. (1991). The men who care: An analysis of male primary caregivers who care for frail elderly at home. *Journal of Applied Gerontology*, 10(3), 343-358.
<https://doi.org/10.1177%2F073346489101000308>
- Con, G. (2013). *Negotiating Parent Care Among Siblings*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3 b.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, H., Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1), 379-406.
<https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m>
- Demirtepe-Saygılı, D. (2021). Refleksivite ve etkileşim açılarından nitel araştırmacı olmanın fırsatları ve zorlukları. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(1), 1-16.
<https://doi.org/10.31682/ayna.779041>
- Denham, A. M., Wynne, O., Baker, A. L., Spratt, N. J., Loh, M., Turner, A., et al. (2020). The long-term unmet needs of informal carers of stroke survivors at home: a systematic review of qualitative and quantitative studies. *Disability and Rehabilitation*. 1-12.
<https://doi.org/10.1080/09638288.2020.1756470>
- Eifert, E. K., Adams, R., Morrison, S., & Strack, R. (2016). Emerging trends in family caregiving using the life course perspective: Preparing health educators for an aging society. *American Journal of Health Education*, 47(3), 176-197.
<https://doi.org/10.1080/19325037.2016.1158674>
- Elder, G. H., ve Giele, J. Z. (2009). Life course studies: An evolving field. In: G. H. Elder (Ed), *The Craft of Life Course Research* (s. 1-24). The Guilford Press.
- Elder, G. H., Johnson, M. K., ve Crosnoe, R. (2003). The Emergence and Development of Life Course Theory. In: J. T. Mortimer, ve M. J. Shanahan (Eds), *Handbook of the Life Course* (s. 3-19). New York: Kluwer Academic Publishers.
- Elliott, J. (2005). *Using Narrative in Social Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Elliott, K. (2016). Caring masculinities: theorizing an emerging concept. *Men and Masculinities*, 19 (3), 240-259.
<https://doi.org/10.1177%2F1097184X15576203>
- Erkurun, H., & Altay, B. (2020). Alzheimer'lı hastaya bakım veren kişilerin bakım yükünün stresle baş etme durumlarına etkisi. *Journal of Health Services and Education*, 3(2), 52-58.
<https://doi.org/10.35333/JOHSE.2020.133>
- Finch, J., & Groves, D. (Eds). (1983). *A Labour of Love: Women, Work and Caring*. London: Routledge&Kegan Paul plc.
- Friedemann, M. L., & Buckwalter, K. (2014). Family caregiver role and burden related to gender and family relationships. *Journal of family nursing*, 20(3), 313-336.
<https://dx.doi.org/10.1177%2F1074840714532715>

- Fjellström, C., Starkenberg, A., Wesslén, A., Licentiate, M. S., Tysén Bäckström, A. C., Faxén-Irving, G., & OmegaAD Study Group (2010). To be a good food provider: an exploratory study among spouses of persons with Alzheimer's disease. *American journal of Alzheimer's disease and other dementias*, 25(6), 521–526.
https://doi.org/10.1177/1533317510377171
- Greenwood, N., & Smith, R. (2016). The oldest carers: A narrative review and synthesis of the experiences of carers aged over 75 years. *Maturitas*, 161-172.
https://doi.org/10.1016/j.maturitas.2016.10.001
- Gollins, T. (2001). Male carers: a study of the inter-relations between caring, male identity and age. 06 02, 2020 tarihinde Sheffield online papers in social research shop: <http://www.shef.ac.uk/socst/Shop/gollins.pdf> adresinden alındı.
- Görgün Baran, A. (2020). Türkiye’de Yaşlanmanın Kadınlaşması ve Yaşanan Dezavantajlar. In: F. Arık, & L. Taş (Eds), *Dezavantajlılar ve Dezavantajlılık Sosyolojisi* (s.51-83). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Grigoryeva, A. (2017). Own gender, sibling’s gender, parent’s gender: the division of elderly parent care among adult children. *American Sociological Review*, 82(1), 116–146.
https://doi.org/10.1177/0003122416686521
- Halliwell, D., Egan, K. A., & Howard, E. L. (2017). Flying in a v formation: themes of (in)equity, reality, and togetherness in adult siblings’ narrative explanations of shared parental caregiving. *Journal of Applied Communication Research*, 45(3), 256-273.
https://doi.org/10.1080/00909882.2017.1320574
- Hanlon, N. (2012). *Masculinities, Care and Equality Identity and Nurture in Men’s Lives*. New York: Palgrave Macmillan.
- Harris, P. B. (1998). Listening to caregiving sons: misunderstood realities. *The Gerontologist*, 38(3), 342-352.
https://doi.org/10.1093/geront/38.3.342
- Hellström, I., Håkansson, C., Eriksson, H., & Sandberg, J. (2017). Development of older men’s caregiving roles for wives with dementia. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(4), 957-964.
https://doi.org/10.1111/scs.12419
- Hong, S. C., & Coogle, C. L. (2016). Spousal caregiving for partners with dementia: A deductive literature review testing Calasanti’s gendered view of care work. *Journal of Applied Gerontology*, 35(7), 759–787.
https://doi.org/10.1177/0733464814542246
- Hooyman, N. R., & Gonyea, J. (1995). *Feminist Perspectives on Family Care: Policies for Gender Justice*. London: Sage Publications.
- Kırışik, H., & Korkmaz-Yaylagül, N. (2020). Yaşlı Bakımında Kadın Emeği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (38), 17 - 41.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/58152/705884
- Knijn, T. & Kremer M. (1997). Gender and the caring dimension of welfare states: Towards inclusive citizenship, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 4(3), 328–361.
https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.sp.a034270
- Korkut, G., & Gençtürk, Z. (2019). Yaşlılara bakım veren aile bireylerinde algılanan bakım yükü ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 53-78.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/utsobilder/issue/51251/626059
- Kramer, B. J., & Thompson, E. H. (Eds). (2001). *Men as caregivers: Theory, research, and service implications*. New York: Springer Publishing Company.
- Lopez-Anuarbe, M., & Kohli, P. (2019). Understanding male caregivers' emotional, financial, and physical burden in the United States. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 7(2), 1-18.
https://doi.org/10.3390/healthcare7020072
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Milne, A., & Hatzidimitriadou, E. (2002). The caring in later life report: a secondary analysis of the 1995 general household survey. *Quality in Ageing*, 3(3), 3-15.
http://dx.doi.org/10.1108/14717794200200017
- Moen, P., Lam, J., & Jackson, M. N. (2014). Aging Families and the Gendered Life Course. In: J. Treas, J. Scott, & M. Richards (Eds), *The Wiley Blackwell Companion to the Sociology of Families* (s. 444-463). John Wiley & Sons, Ltd.
- Mott, J., Schmidt, B., & MacWilliams, B. (2019). Male caregivers shifting roles among family caregivers. *Clinical Journal of Oncology Nursing*, 23(1), 17-24.
https://doi.org/10.1188/19.cjon.e17-e24
- NAC and AARP. (2020). *Caregiving in the U.S.* Washington: AARP.
https://www.aarp.org/ppi/info-2020/caregiving-in-the-united-states.html adresinden alındı.
- Onat Kaya, H., & Çelik, Y. (2018). Hasta bakım yükü: alzheimer hastalarına bakım verenler arasında bir çalışma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 21(4), 625-640.
https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepesid/issue/42320/509183
- Papastavrou, E., Tsangari, H., Kalokerinou, A., Papacostas, S. S., & Sourtzi, P. (2009). Gender issues in caring for demented relatives. *Health Science Journal*, 3(1), 41-53.
- Ribeiro, O., Paúl, C., & Nogueira, C. (2007). Real men, real husbands: Caregiving and masculinities in later life. *Journal of Aging Studies*, 21(4) 302-313.
https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jaging.2007.05.005
- Ridgeway, C., & Smith-Lovin, L. (1999). The gender system and interaction. *Annu. Rev. Sociol.* (25), 191–216.
https://doi.org/10.1146/annurev.soc.25.1.191
- Robinson, C. A., Bottorff, J. L., Pesut, B., Oliffe, J. L., & Tomlinson, J. (2014). The male face of caregiving: A scoping review of men caring for a person with dementia. *American Journal of Men's Health*, 8(5), 409-426.
https://doi.org/10.1177/1557988313519671
- Russell, R. (2007). Men doing “women's work:” elderly men caregivers and the gendered construction of care work. *The Journal of Men's Studies*, 15(1), 1-18.
https://doi.org/10.3149%2Fjms.1501.1

- Settersten, R. (2015). Relationships in time and the life course: The significance of linked lives. *Research in Human Development*, 217-223. <https://doi.org/10.1080/15427609.2015.107194>
- Stephens, C., Burholt, V., & Keating, N. (2018). Collecting Qualitative Data with Older People. In: U. Flick (Ed), *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection* (s. 632-651). London: Sage Publications.
- Stoller, E. (1983). Parental caregiving by adult children. *Journal of Marriage and Family*, 45(4), 851-858. <https://doi.org/10.2307/351797>
- TAYA. (2019). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2016*. Ankara: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf> adresinden alındı.
- Thompson, B., Tudiver, F., & Manson, J. (2000). Sons as sole caregivers for their elderly parents. How do they cope? *Canadian Family Physician*, 46(2), 360-365. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/pmc1987702/> adresinden alındı.
- TÜİK (2015). *Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015*. Yaşlı bakımı ve sıklığının cinsiyete göre dağılımı, 2014-2015. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Zaman-Kullanim-Arastirmasi-2014-2015-18627> adresinden alındı.
- UNECE. (2016). *The Active Ageing Index Pilot Studies For Serbia And Turkey*. Unece Population Unit. <http://www1.unece.org/stat/platform/display/AAI/VI.+Documentation> adresinden alındı.
- Ungerson. (1997). Social Politics and the commodifications of care. *Social Politics* (4), 362-381. <https://doi.org/10.1093/sp/4.3.362>
- Ungerson, Clare (1987). *Policy is personal: sex, gender and informal care*, New York, US. Tavistock.
- Vergauwen, J., & Mortelmans, D. (2021). An integrative analysis of sibling influences on adult children's caregiving for parents. *Ageing & Society*, 41(3), 536-560. <https://doi.org/10.1017/S0144686X19001156>
- Walker, A. J., & Pratt, C. C. (1991). Daughters' help to mothers: Intergenerational aid versus caregiving. *Journal of Marriage and Family*, 53(1), 3-12. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/353129>
- Zeybekoğlu Dündar, Ö. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri. In: N. Adak (Ed), *Değişen Toplumda Değişen Aile* (3. Baskı, s. 39-64).
- UNECE. (2016). *The Active Ageing Index Pilot Studies For Serbia And Turkey*. Unece Population Unit. <http://www1.unece.org/stat/platform/display/AAI/VI.+Documentation> adresinden alındı.
- Ungerson. (1997). Social Politics and the commodifications of care. *Social Politics* (4), 362-381. <https://doi.org/10.1093/sp/4.3.362>
- Ungerson, Clare (1987). *Policy is personal: sex, gender and informal care*, New York, US. Tavistock.
- Vergauwen, J., & Mortelmans, D. (2021). An integrative analysis of sibling influences on adult children's caregiving for parents. *Ageing & Society*, 41(3), 536-560. <https://doi.org/10.1017/S0144686X19001156>